

proved that the growth of the potential of processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector provides the following basic parameters of its financial development: the coefficient of profitability of sales of products and services, the policy of distribution of profits, reflected by the ratio of capitalization of net profit, the policy of capital formation, expressed in accordance with the policy of financing assets, policy of formation of assets, determined by the coefficient of turnover of assets and liquidity. An increase in the amount of equity reflects the relationship of elements that affect the development of financial potential of processing enterprises agro-industrial complex flour-cereal industry. It is established that the development of managerial decisions of a financial nature should proceed from the coordination of a set of strategic objectives of the enterprise. The analysis of the financial potential of processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector will enable to substantiate strategic decisions and to predict the growth rates of net income, net profit, assets and real investments for the enterprise. The practical significance of the results obtained is that substantiated proposals for the development of the financial potential of the processing enterprises of the agroindustrial complex of the flour-and-cereal sector of the region will help to stabilize and further increase the volume of production of competitive products to ensure both the domestic needs of the region and participation in foreign trade.

Key words: financial potential, flour-and-corn industry, agroindustrial complex, liquidity, material resources.

Надійшла до редакції 30.11.2018

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-122-128

УДК 005.52:658.599 (477) (045)

Скубіліна А. В.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: skubilina@donnuet.edu.ua

Макеєва О. О.,
магістр

e-mail: sashok01031997@gmail.com

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

UDC 005.52:658.599 (477)(045)

Skubilina A. V.,
Assistant Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: skubilina@donnuet.edu.ua

Makeeva O. O.,
Master

e-mail: sashok01031997@gmail.com

UKRAINIAN ENTERPRISES INNOVATIVE ACTIVITY ANALYSIS

Мета. Мета статті — оцінка інноваційної активності підприємств в Україні з подальшим визначенням основних перешкод цього процесу та шляхів їх подолання.

Методи. У процесі дослідження були використані: загальнонаукові методи аналізу та синтезу — при ідентифікації сутності різних форм інноваційних підприємств; статистичного аналізу — при дослідженні динаміки кількості організацій, які виконують наукові дослідження і розробки, динаміки витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт та динаміки джерел фінансування витрат промислових підприємств на виконання наукових досліджень і розробок.

© А. В. Скубіліна, О. О. Макеєва, 2018

Результати. Проведений в дослідженні аналіз статистичних даних за період 2010–2015 рр. доводить суттєве зменшення (до 25 %) кількості інноваційних організацій в Україні, які виконують наукові дослідження і розробки. Основними чинниками такої негативної тенденції є низькі витрати на фундаментальні та прикладні дослідження, науково-технічні розробки (сума витрат у фактичних цінах в динаміці за період 2010–2017 років збільшилась на 5272,2 млн. грн., однак, в перерахунку на курс долару згідно з курсом НБУ, витрати скоротились більше ніж в 2 рази), низький обсяг фінансування державою інноваційної діяльності промислових підприємств, незначний рівень залучення іноземного капіталу на фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств. Наведений стан свідчить про недостатній рівень інноваційної активності підприємств. Напрямами сприяння розвитку інноваційної активності підприємств можуть бути запропоновані такі заходи: розробка державних програм фінансування наукових досліджень, створення привабливого інвестиційного середовища у сфері інновацій, стимулювання співробітництва між бізнесом та науково-дослідними інститутами. Дотримання вищезазначених пропозицій створить міцний фінансовий фундамент, який виступатиме чинником поступового збільшення кількості інноваційних підприємств, забезпечить їх стабільний розвиток та підвищить інноваційну активність.

Ключові слова: інноваційна активність, технополіс, технопарк, бізнес-інкубатор, інноваційне підприємство.

Постановка проблеми. Фундаментом конкурентоспроможності високорозвинутих країн є висока інноваційна активність підприємств, яка забезпечує стрімкий розвиток галузей економіки та збільшення їхнього науково-технічного потенціалу. В доповіді «Глобальний інноваційний індекс 2018» Україна займає в рейтингу 43 місце серед 126 країн світу, таким чином, займаючи проміжне становище між країнами пострадянського простору: Литва — 36, Латвія 38, Росія — 46, Мовдова — 48, Грузія — 59, Білорусь — 110 місця, перша трійка лідерів — Швейцарія, Нідерланди та Швеція [1]. Відповідно, проблема дослідження інноваційної активності підприємств в Україні залишається відкритою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інноваційної активності підприємств та визначенню їх основних характеристик присвячена достатня кількість наукових доробків. Серед вчених, які займались дослідженнями в цій сфері, слід виокремити таких як: Т. Дудар, Н. Капранова [5], Ю. Левченко, Н. Лохман [3; 7], В. Мельниченко, П. Микитюк, Н. Пасічник [3], Н. Рудь, І. Чудаєва [4] та інших.

Так, Н. Капранова досліджує роль технопарків, бізнес-інкубаторів, технополісів у розвитку технологій провідних країн світу [5]. І. Чудаєва аналізує досвід Японії щодо організаційно-економічного механізму функціонування технополісів та доцільності їх створення в Україні [4].

Автори Н. Лохман та Н. Пасічник [3; 7] досліджують інноваційні підприємства у межах системи секторів економіки: наукових розробок, фінансових потоків, інформації, матеріально-технічних виробів і процесів, послуг щодо стандартизації та сертифікації.

Враховуючи значну кількість досліджень та публікацій у сфері інноваційної діяльності, виявлено, що недостатньо проаналізовано поточний стан інноваційної активності підприємств в Україні, що потребує подальшої деталізації.

Мета статті — оцінка інноваційної активності підприємств в Україні з подальшим визначенням основних перешкод цього процесу та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прикладні науково-технічні й фундаментальні дослідження в розвинутих країнах забезпечують запас інформації та знань для інноваційної діяльності підприємств. Фундаментальними дослідженнями займаються спеціалізовані науково-дослідні організації. Прикладні дослідження здійснюють організації, які можуть бути різними за правовою формою, спеціалізацією, масштабами діяльності тощо. Результатом проведення цих досліджень є створення й розробка нових технологій, модернізація і виготовлення нових продуктів та їх модифікацій, розширення сфер застосування цих продуктів тощо.

Прикладні та фундаментальні дослідження у створенні інновацій здійснюють інноваційні підприємства, які є найбільш суттєвим проявом інноваційної активності. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційне підприємство — це підприємство або комплекс підприємств, що розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти або послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % від його загального обсягу продукції або послуг [2].

До інноваційних підприємств відносять: інноваційні центри, технополіси, технопарки, START-парки, бізнес-інкубатори, технологічні інкубатори, венчурні підприємства, спінофф-компанії, спінаут-компанії, інжинірингові фірми тощо [3, с. 171].

Технополіс — це комплекс науково-виробничих та науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, високотехнологічних підприємств, житлових масивів, об'єктів обслуговування й місцевих органів влади [4, с. 55]. Технополіс розробляє та досліджує всі радикальні прориви в технології на основі фундаментальних наукових досліджень. Діяльність технополісу також передбачає створення сприятливих передумов та сучасних умов для зростання й успішного функціонування наукомістких підприємств і малих фірм шляхом впровадження нових технологій, надання певних фінансових кредитів, пільг та ін. Отже, технополіси являють собою науково-виробничі комплекси, які здійснюють весь технологічний ланцюжок — від первинних фундаментальних досліджень до продажу та реалізації нової продукції або послуги.

Технопарк — це спеціалізовані технологічні парки, що обслуговують великі високотехнологічні компанії, де відпрацьовуються нові напрямки і технології. Їх завдання — освоювати нові технології перед їх масовим застосуванням в основному виробництві [5, с. 76]. Специфікою роботи технопарків є наукові, конструкторські та технологічні розробки, які пов'язані з високорівневими технологіями.

Бізнес-інкубатор — це самостійне утворення підприємницького типу в організаційній структурі закладу, метою якого є створення і розвиток нового бізнесу [6, с. 114]. Головною ціллю діяльності бізнес-інкубаторів є допомога стартапам протестувати свої бізнес-ідеї дешево та безпечно, а також пошук оптимальної бізнес-моделі, яку можна буде легко та швидко впровадити та реалізувати. Бізнес-інкубатори пропонують в оренду недорогі площі, мають гнучку систему планування приміщень, невеликі потужності інженерної інфраструктури [5, с. 76].

Таким чином, інноваційне підприємство — це підприємство, діяльність якого зорієнтована на інновації, тобто відбувається фінансування науково-дослідницьких пропозицій, закупівля новітніх продуктів і техніки, впровадження нових науково-технічних рішень у виробництво [7, с. 133].

За період 2010–2015 років в Україні кількість організацій (рис. 1), які виконують наукові дослідження і розробки, має негативну тенденцію до спаду і зменшилась майже на 25 %.

Статистичні дані України щодо витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (табл. 1) свідчать, що більше половини від загальних витрат складають витрати на науково-технічні розробки. Сума витрат у фактичних цінах в динаміці за період 2010–2017 років збільшилась на 5272,2 млн. грн., однак в перерахунку на курс долара, згідно з курсом НБУ, витрати скоротились більше ніж в 2 рази, що вказує на недостатнє фінансування фундаментальних, прикладних і експериментальних досліджень та низьку платоспроможність підприємств. Основною причиною негативної динаміки виступає політична та економічна нестабільність.

Протягом 2016 року питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України складала 0,48 %. Порівнюючи зі статистичними даними країн ЄС за той же період, можна визначити, що в Україні найнижчі витрати на здійснення наукових досліджень і розробок серед країн ЄС та минулого СРСР [8]: Болгарія — 0,78 %, Іспанія — 1,19 %, Латвія — 0,44 %, Литва — 0,85 %, Німеччина — 2,94 %, Польща — 0,97 %, Румунія — 0,48 %, Словаччина — 0,79 %, Словенія — 2,0 %, Угорщина — 1,21 %, Швеція — 3,25 %, Данія — 2,87 %, Австрія — 3,09 %, Фінляндія — 2,75 %, Бельгія — 2,49 %, Франція — 2,25 %.

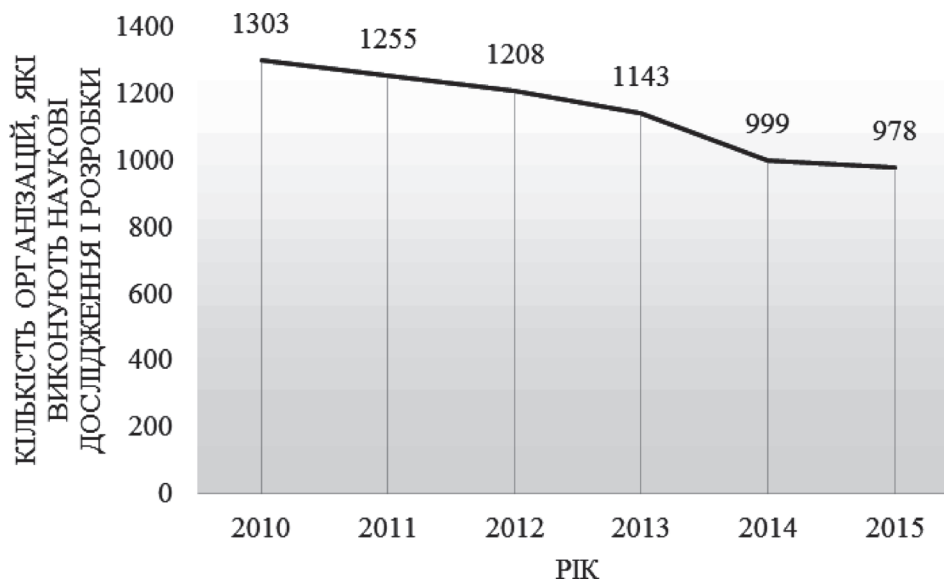

Рисунок 1 — Динаміка кількості організацій, які виконують наукові дослідження і розробки, 2010–2015 рр. (складено авторами на основі [8])

Таблиця 1 — Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт за 2010–2017 рр. (млн. грн.) (складено авторами на основі [8])

Рік	Усього, у факт. цінах	У тому числі на виконання			Усього, дол. США згідно з курсом НБУ
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково-технічних (експериментальних) розробок	
2010	8107,1	2175,0	1589,4	4342,7	1018,48
2011	8513,4	2200,8	1813,9	4498,7	1065,51
2012	9419,9	2615,3	2023,2	4781,4	1178,96
2013	10248,5	2698,2	2061,4	5488,9	1282,67
2014	9487,5	2452,0	1882,7	5152,8	601,62
2015	11003,6	2460,2	1960,6	6582,8	458,48
2016	11530,7	2225,7	2561,2	6743,8	424,08
2017	13379,3	2924,5	3163,2	7291,6	476,64

Оскільки саме промислові підприємства є найбільш інноваційно активними, доцільно проаналізувати основні джерела їхнього фінансування. Так, за період 2010–2017 років інноваційна діяльність промислових підприємств в Україні фінансується здебільшого за рахунок власних джерел (рис. 2), а 2016 рік характеризувався найвищими приватними витратами, які склали 22036 млн. грн. Фінансування з іноземних коштів та інших джерел починаючи з 2012 року стрімко знизилось, а видатки з держбюджету становлять найменшу частку серед загальних витрат, хоча й мають тенденцію до збільшення, набуваючи пікового значення в 2014 році — 344,1 млн. грн.

Отже, основною перешкодою підвищення інноваційної активності підприємств в Україні виступає недостатнє фінансування досліджень і розробок, оскільки порівняно з країнами ЄС питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України є досить низькою, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств виступають власні кошти, а державні витрати і витрати іноземних інвесторів займають найменшу частку. Тому, щоб сприяти розвитку інноваційної активності підприємств, необхідно вжити таких заходів, які б забезпечили постійний потік фінансів до інноваційної сфери, а саме: розробка державних програм фінансування наукових досліджень, створення привабливого інвестиційного середовища у сфері інновацій, стимулювання співробітництва між бізнесом та науково-дослідними інститутами.

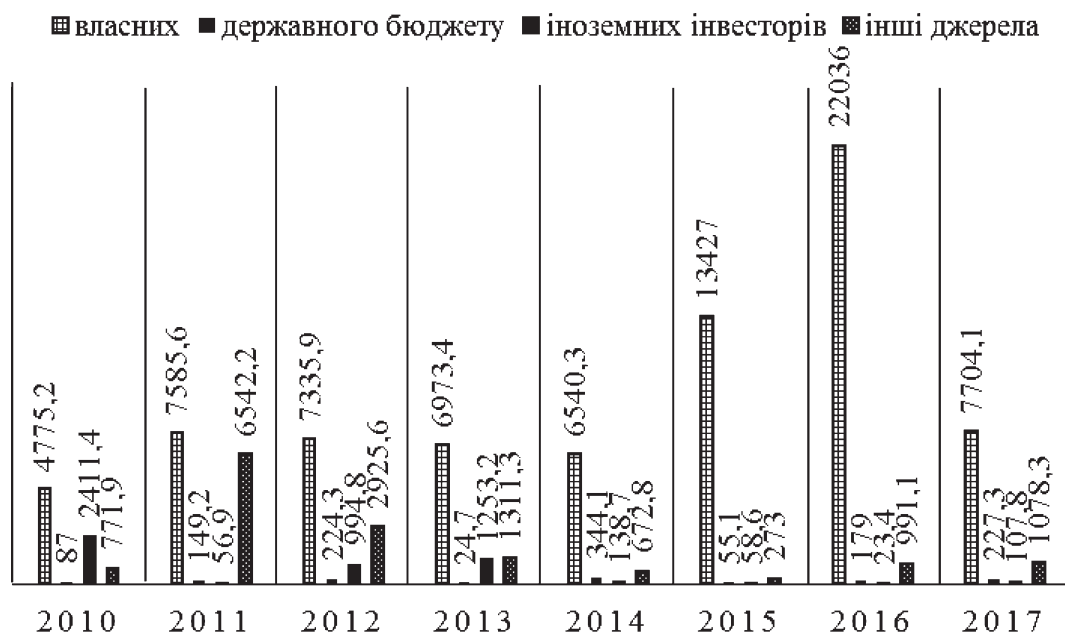

Рисунок 2 — Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, 2010–2017 рр. (складено авторами на основі [8])

Висновки. Враховуючі вищезазначені статистичні дані, зроблено висновок, що в Україні значно зменшилась кількість інноваційно активних підприємств, які виконують наукові дослідження і розробки. Основними чинниками цього зменшення є низькі витрати на фундаментальні та прикладні дослідження, науково-технічні розробки, незначний обсяг фінансування державою інноваційної діяльності промислових підприємств, недостатній рівень залучення іноземного капіталу на фінансування інноваційних розробок.

Основними напрямками створення міцного фінансового фундаменту, який виступатиме чинником поступового збільшення кількості інноваційних підприємств та сприятиме забезпеченню їхнього стабільного розвитку і підвищенню інноваційної активності, є: розробка державних програм фінансування наукових досліджень, створення привабливого інвестиційного середовища у сфері інновацій, стимулювання співробітництва між бізнесом та науково-дослідними інститутами.

Список літератури / References

1. WIPO (2018). Global Innovation Index 2018. Available at : <https://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=4330>.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 5 грудня 2012 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Law of Ukraine «On Innovation Activity» no. 40-IV, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Лохман Н. В., Пасічник Н. В. Ідентифікація об'єктів інноваційної інфраструктури // Інтелект XXI. 2018. № 1 (43). С. 170–173.
Lohman, N. V., Pasichnyk, N. V. (2018). *Indentyfikatsiia ob'ektiv innovatsiinoi infrastruktury* [Identification of Innovative Infrastructure Objects]. *Intelekt XXI* [Intelligence XXI], no. 1 (43), pp. 170–173.
4. Чудаєва І. Б. Технополіси: економічна суть, причини створення та японський досвід // Економічний часопис — XXI. 2010. № 11–12. С. 55–59.
Chudajeva, I. B. (2010). *Tekhnopolisy: ekonomichna sut, prychnyny stvorennia ta yaponskyi dosvid* [Technopolis: economic essence, causes of creation and Japanese experience]. *Ekonomichnyj chasopys — XXI* [Economic magazine — XXI], no. 11–12, pp. 55–59.

5. Капранова Л. Г. Роль технопарків, технополісів та бізнес-інкубаторів у розвитку інноваційної інфраструктури // Вісник Донецького національного університету, Сер. В.: Економіка і право. 2014. № 1. С. 72–76.

Kapranova, L. G. (2014). *Rol tekhnoparkiv, tekhnopolisiv ta biznes-inkubatoriv u rozvytku innovatsiinoi infrastruktury* [The role of technoparks, technopolises and business incubators in the development of innovation infrastructure]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Donetsk National University], no. 1, pp. 72–76.

6. Майковська В. І. Бізнес-інкубатор як інструмент управління науковою діяльністю базового структурного підрозділу ВНЗ при реалізації кластерного підходу в освіті // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2015. Вип. 220. С. 109–118.

Majkovska, V. I. (2015). *Biznes-inkubator yak instrument upravlinnia naukovoju diialnistiu bazovoho strukturnoho pidrozdilu vnz pry realizatsii klasterneho pidkhodu v osviti* [Business incubator as a tool for managing the scientific activity of the basic structural unit of the Institute for the Implementation of the Cluster Approach in Education]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii: Pedagogika, psykholohiia, filosofiiia* [Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine], no. 220, pp. 109–118.

7. Лохман Н. В. Категоріальні аспекти діалектики інноваційного простору // Торгівля і ринок України. 2018. № 1 (43). С. 130–136.

Lochman, N. V. (2018). *Katehorialni aspekty dialektyky innovatsiinoho prostoru* [Categorical aspects of the dialectic of the innovation space]. *Torhivlia i rynek Ukrainy* [Trade and Market of Ukraine], no. 1 (43), pp. 130–136.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua>.

Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2018), available at : <http://ukrstat.gov.ua>.

Цель. *Цель статьи — оценка инновационной активности предприятий в Украине и определение основных препятствий этого процесса и путей их преодоления.*

Методы. *В процессе исследования были использованы: общенаучные методы анализа и синтеза — при идентификации сущности различных форм инновационных предприятий; статистического анализа — при исследовании динамики количества организаций, выполняющих научные исследования и разработки, динамики расходов на выполнение научных исследований и разработок по видам работ и динамики источников финансирования расходов промышленных предприятий на выполнение научных исследований и разработок.*

Результаты. *Проведенный в исследовании анализ статистических данных за период 2010–2015 гг. показывает существенное уменьшение (до 25 %) количества инновационных организаций в Украине, которые выполняют научные исследования и разработки. Основными факторами такой негативной тенденции являются низкие расходы на фундаментальные и прикладные исследования, научно-технические разработки (сумма расходов в фактических ценах в динамике за период 2010–2017 годов увеличилась на 5272200000. грн., но в пересчете на курс доллара по курсу НБУ расходы сократились более чем в 2 раза), низкий объем финансирования государством инновационной деятельности промышленных предприятий, незначительный уровень привлечения иностранного капитала для финансирования инновационной деятельности промышленных предприятий. Данное состояние свидетельствует о недостаточном уровне инновационной активности предприятий. Направлениями содействия развитию инновационной активности предприятий могут быть предложены следующие меры: разработка государственных программ научных исследований, создание привлекательной инвестиционной среды в сфере инноваций, стимулирование сотрудничества между бизнесом и научно-исследовательскими институтами. Соблюдение вышеупомянутых предложений создаст прочный финансовый фундамент, который будет выступать фактором постепенного увеличения количества инновационных предприятий, обеспечит их стабильное развитие и повысит инновационную активность.*

Ключевые слова: *инновационная активность, технополис, технопарк, бизнес-инкубатор, инновационное предприятие*

Objective. *Assessment of innovation activity of enterprises in Ukraine with further definition of the main obstacles of this process and ways to overcome them.*

Methods. *In the process of research were used: general scientific methods of analysis and synthesis in identifying the essence of various forms of innovative enterprises; statistical analysis in the study of the dynamics of the number of organizations that carry out scientific research and development, the dynamics of costs for the implementation of scientific research and development by type of work and the dynamics of sources of financing of industrial enterprises costs for the implementation of research and development.*

Results. *The analysis of statistical data for the period of 2010–2015 carried out in the study shows a significant decrease (up to 25 %) of the number of innovative organizations in Ukraine that carry out research and development. The main factors of such a negative trend are low costs for fundamental and applied research, scientific and technological developments (the amount of costs in actual prices in the dynamics for the period 2010–2017 has increased by 5272.2 million UAH, however, in terms of the dollar exchange rate in accordance with the NBU rate, costs decreased more than 2 times), low level of state financing of innovation activity of industrial enterprises, low level of attraction of foreign capital for financing innovative activity of industrial enterprises. This state indicates an insufficient level of innovation activity of enterprises. The following measures may be proposed to promote the development of innovative activity of enterprises: development of state funding programs for scientific research, creation of an attractive investment environment in the field of innovations, stimulation of cooperation between business and research institutes. Compliance with the aforementioned proposals will create a solid financial foundation that will contribute to the gradual increase in the number of innovative enterprises, ensure their stable development and enhance innovative activity.*

Key words: *innovative activity, technopolis, technopark, business incubator, innovative enterprise.*

Надійшла до редакції 29.11.2018